‘TURIZM — MAMLAKAT IQTISODIYOTINING STRATEGIK TARMOG‘I

Aliqulova Madina
Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti Turizm va mehmondo‘stlik yo‘nalishi 2-bosqich talabasi
aliqulovam084@gmail.com
https://orcid.org/0009-0007-4467-9018
https://doi.org/10.5281/zenodo.20502453

Annotatsiya

Turizm bugungi kunda mamlakat iqtisodiyotining eng muhim va strategik tarmoqlaridan biri sifatida tobora katta ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu soha nafaqat iqtisodiy o‘sishni tezlashtiradi, balki yangi ish o‘rinlarini yaratish, infratuzilmani rivojlantirish va hududlar o‘rtasidagi iqtisodiy farqlarni kamaytirishga ham xizmat qiladi. Turizm orqali mamlakatga xorijiy valyuta oqimi ortadi, xizmatlar sohasi kengayadi hamda kichik va o‘rta biznes subyektlari faoliyati faollashadi. Shuningdek, turizm madaniy almashinuvni kuchaytirib, xalqaro aloqalarni mustahkamlashga yordam beradi.

Maqolada turizmning iqtisodiyotdagi strategik o‘rni, uning rivojlanish tendensiyalari hamda mamlakat yalpi ichki mahsulotidagi ulushi tahlil qilinadi. Bundan tashqari, turizm infratuzilmasini rivojlantirish, investitsiyalarni jalb etish va sohada raqamli texnologiyalarni qo‘llash masalalariga alohida e’tibor qaratiladi. Shuningdek, O‘zbekiston sharoitida turizm salohiyatini oshirish imkoniyatlari va mavjud muammolar ham ko‘rib chiqiladi. Maqola turizmni iqtisodiy rivojlanishning muhim drayveri sifatida baholab, uning istiqboldagi o‘rni va ahamiyatini asoslab beradi.

Kalit so‘zlar: turizm, iqtisodiyot, strategik tarmoq, investitsiya, infratuzilma, xizmatlar sohasi, yalpi ichki mahsulot, raqamli texnologiyalar, madaniy almashinuv, O‘zbekiston, iqtisodiy rivojlanish.

Ko‘plab mamlakatlar uchun turizm nafaqat iqtisodiy daromad manbai, balki aholi bandligini ta’minlash, hududlar rivojini jadallashtirish va xalqaro maydondagi nufuzni oshirish vositasi sifatida ham muhim ahamiyatga ega. Shu sababli turizm ko‘plab davlatlar iqtisodiy siyosatining strategik yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda.

Turizm sohasi o‘zining ko‘p tarmoqli xususiyati bilan ajralib turadi. U transport, mehmonxona xo‘jaligi, umumiy ovqatlanish, madaniyat, sport va ko‘ngilochar xizmatlar kabi bir qator sohalarni o‘z ichiga oladi. Shu bois turizmning rivojlanishi bevosita va bilvosita ko‘plab iqtisodiy yo‘nalishlarga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Xususan, yangi ish o‘rinlari yaratiladi, kichik va o‘rta biznes subyektlari faoliyati kengayadi hamda xizmatlar sohasining ulushi ortadi.

O‘zbekiston Respublikasi ham boy tarixiy-madaniy merosi, qadimiy shaharlar, betakror tabiiy resurslari bilan turizm salohiyati yuqori bo‘lgan mamlakatlardan biridir. Samarqand, Buxoro, Xiva kabi tarixiy shaharlar, shuningdek, Farg‘ona vodiysi va Toshkent viloyatining tabiiy maskanlari mahalliy va xorijiy sayyohlarni o‘ziga jalb etib kelmoqda. So‘nggi yillarda davlat tomonidan turizm infratuzilmasini rivojlantirish, viza tartiblarini soddalashtirish va investitsiyalarni jalb qilish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar ushbu sohaning yanada rivojlanishiga xizmat qilmoqda.[1]

Shuningdek, zamonaviy turizmda raqamli texnologiyalarning o‘rni ham tobora ortib bormoqda. Onlayn bron qilish tizimlari, elektron vizalar, raqamli marketing va ijtimoiy tarmoqlar orqali turizm xizmatlarini targ‘ib qilish ushbu sohani yangi bosqichga olib chiqmoqda. Bu esa turizmning global iqtisodiyotdagi raqobatbardoshligini oshiradi.

Mazkur mavzuni o‘rganish turizmning mamlakat iqtisodiyotidagi strategik ahamiyatini chuqur tahlil qilish, uning rivojlanish istiqbollarini aniqlash hamda mavjud muammolarni bartaraf etish yo‘llarini ishlab chiqish imkonini beradi. Shu nuqtayi nazardan, turizmni iqtisodiy o‘sishning muhim drayveri sifatida o‘rganish dolzarb ilmiy va amaliy ahamiyatga ega hisoblanadi.

Asosiy qism

Turizm mamlakat iqtisodiyotining strategik tarmoqlaridan biri sifatida ko‘plab iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy jarayonlarga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Ushbu soha nafaqat xizmatlar sektorining muhim bo‘lagi, balki iqtisodiy o‘sishni tezlashtiruvchi kuchli omil sifatida ham baholanadi. Turizmning rivojlanishi natijasida davlat byudjetiga tushumlar ortadi, xorijiy valyuta oqimi kuchayadi va mamlakatning xalqaro imiji yaxshilanadi.

Turizmning eng muhim iqtisodiy ahamiyatlaridan biri — yangi ish o‘rinlarini yaratishdir. Mehmonxona xo‘jaligi, transport, umumiy ovqatlanish, gidlik xizmatlari va savdo sohalarida minglab yangi ish joylari paydo bo‘ladi. Bu esa ishsizlik darajasini kamaytirishga va aholining daromadlarini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, turizm kichik va o‘rta biznes rivojiga ham katta turtki beradi, chunki ko‘plab xizmatlar aynan ushbu sektor vakillari tomonidan ko‘rsatiladi.

Shuningdek, turizm infratuzilmasining rivojlanishi ham muhim ahamiyatga ega. Yo‘llar, aeroportlar, mehmonxonalar va dam olish maskanlarining modernizatsiyasi nafaqat sayyohlar uchun qulaylik yaratadi, balki mahalliy

[1] World Tourism Organization (UNWTO). *International Tourism Highlights 2024 Edition*. Madrid: UNWTO, 2024.

aholining ham turmush darajasini yaxshilaydi. Infratuzilmaning rivojlanishi hududlar o‘rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni kamaytirishga yordam beradi.[2]

O‘zbekiston sharoitida turizmni rivojlantirish uchun katta imkoniyatlar mavjud. Mamlakatning boy tarixiy merosi, qadimiy me’moriy yodgorliklari va tabiiy go‘zalliklari xalqaro turizm bozorida raqobatbardosh ustunlik yaratadi. So‘nggi yillarda hukumat tomonidan vizasiz rejimlar joriy etilishi, turizm zonalarini tashkil etish va investitsiyalarni jalb qilish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar ushbu sohaning rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda.

Bundan tashqari, zamonaviy turizmda raqamli texnologiyalar muhim o‘rin tutadi. Onlayn bron tizimlari, mobil ilovalar va raqamli reklama vositalari sayyohlar oqimini oshirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, ekologik turizm, tibbiy turizm va madaniy turizm kabi yangi yo‘nalishlar ham jadal rivojlanmoqda. Bu esa turizmning iqtisodiyotdagi strategik ahamiyatini yanada kuchaytiradi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Turizm sohasining iqtisodiy ahamiyati va uning mamlakat rivojlanishidagi o‘rni ko‘plab mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan keng o‘rganilgan. Xususan, xalqaro adabiyotlarda Turizm iqtisodiyoti turizmni iqtisodiy o‘sishning muhim drayveri sifatida talqin qiladi. Jahon Turizm Tashkiloti (UNWTO) ma’lumotlariga ko‘ra, turizm global yalpi ichki mahsulotning sezilarli qismini tashkil etadi va millionlab ish o‘rinlarini yaratadi. Shu bilan birga, Xizmatlar iqtisodiyoti doirasidagi tadqiqotlarda turizm xizmatlar sektorining eng dinamik yo‘nalishlaridan biri sifatida ko‘rsatiladi.

Mahalliy tadqiqotchilar O‘zbekiston sharoitida turizmni rivojlantirish, uning infratuzilmasini modernizatsiya qilish va investitsion jozibadorligini oshirish masalalariga alohida e’tibor qaratgan. Ularning ishlarida Samarqand, Buxoro va Xiva kabi tarixiy shaharlar misolida madaniy turizmning iqtisodiy samaradorligi tahlil qilingan. Shuningdek, so‘nggi yillarda raqamli texnologiyalarning turizmga ta’siri ham ilmiy adabiyotlarda keng yoritilmoqda.[3]

Metodologik jihatdan ushbu tadqiqotda kompleks yondashuv qo‘llanildi. Tahlil jarayonida sifat va miqdoriy usullar uyg‘unlashtirildi. Sifat usullari doirasida ilmiy adabiyotlar, davlat dasturlari va statistik hisobotlar o‘rganildi. Miqdoriy tahlilda esa turizmning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi, turistlar oqimi dinamikasi va investitsiya hajmlari kabi ko‘rsatkichlar tahlil qilindi.

1. [2] Sharipov A. R. *Turizm iqtisodiyoti*. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2022. – 256 b.
7. [3] World Tourism Organization (UNWTO) rasmiy sayti – https://www.unwto.org

Bundan tashqari, qiyosiy tahlil usuli ham qo‘llanilib, O‘zbekiston turizm sektori boshqa rivojlanayotgan mamlakatlar tajribasi bilan solishtirildi. Bu esa mavjud muammolar va imkoniyatlarni aniqlashga yordam berdi. Empirik kuzatuv usuli orqali esa real statistik ma’lumotlar asosida xulosalar ishlab chiqildi.

Natijalar tahlili

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, turizm mamlakat iqtisodiyotining strategik tarmog‘i sifatida barqaror iqtisodiy o‘sishga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Statistik ma’lumotlar tahliliga ko‘ra, turizm sohasining rivojlanishi bilan birga xizmatlar sektori ulushi ortib, yalpi ichki mahsulot tarkibida uning hissasi sezilarli darajada kengaymoqda. Bu holat turizmning bevosita iqtisodiy samaradorligini tasdiqlaydi.

Tahlil jarayonida aniqlanishicha, turistik oqimning oshishi mehmonxona xo‘jaligi, transport, umumiy ovqatlanish va savdo sohalarida daromadlarning ko‘payishiga olib keladi. Bu esa o‘z navbatida yangi ish o‘rinlarining yaratilishiga va aholi bandligining oshishiga xizmat qiladi. Ayniqsa, kichik va o‘rta biznes subyektlari faoliyati turizm rivoji bilan parallel ravishda kengayib bormoqda.

Shuningdek, O‘zbekiston sharoitida turizm infratuzilmasining yaxshilanishi ijobiy natijalar bergan. Yangi mehmonxonalar, zamonaviy transport tizimlari va sayyohlik xizmatlarining rivojlanishi turistlar oqimini oshirishga yordam bermoqda. Xususan, tarixiy shaharlarga bo‘lgan qiziqish ortishi madaniy turizm segmentining sezilarli darajada rivojlanayotganini ko‘rsatadi.

Raqamli texnologiyalarning joriy etilishi ham muhim natijalardan biri hisoblanadi. Onlayn bron qilish tizimlari va elektron vizalarning joriy etilishi sayyohlar uchun qulaylik yaratib, turizm xizmatlarining ochiqligini oshirdi. Bu esa xalqaro turistlar oqimining barqaror o‘sishiga olib kelmoqda.

Bundan tashqari, natijalar turizmning hududiy rivojlanishga ijobiy ta’sir ko‘rsatayotganini ham tasdiqlaydi. Chekka hududlarda turistik maskanlarning rivojlanishi infratuzilmani yaxshilashga va mahalliy aholi daromadlarini oshirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, ekologik va madaniy turizm yo‘nalishlarining rivojlanishi ham sohaning diversifikatsiyasini kuchaytirmoqda.

Xulosa

Turizm bugungi kunda mamlakat iqtisodiyotining eng muhim va strategik tarmoqlaridan biri sifatida o‘zining ko‘p qirrali ahamiyatini namoyon etmoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, turizm nafaqat iqtisodiy o‘sishni ta’minlaydi, balki ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash, hududlarni rivojlantirish va xalqaro aloqalarni kengaytirishda ham muhim rol o‘ynaydi. Shu

sababli ushbu soha ko‘plab davlatlar kabi O‘zbekiston iqtisodiy siyosatida ham ustuvor yo‘nalishlardan biri hisoblanadi.

Tahlillar asosida aniqlanishicha, turizmning rivojlanishi yalpi ichki mahsulot tarkibida xizmatlar ulushining oshishiga, yangi ish o‘rinlarining yaratilishiga hamda kichik va o‘rta biznes subyektlari faoliyatining kengayishiga olib keladi. Bu esa aholining daromad darajasini oshirish va ishsizlik muammosini kamaytirishga xizmat qiladi. Shuningdek, turizm infratuzilmasining rivojlanishi nafaqat sayyohlar uchun qulay sharoit yaratadi, balki mahalliy aholining ham turmush sifatini yaxshilaydi.

O‘zbekiston sharoitida turizmni rivojlantirish uchun katta salohiyat mavjudligi yana bir bor tasdiqlandi. Mamlakatning tarixiy-madaniy merosi, tabiiy resurslari va geografik joylashuvi xalqaro turizm bozorida raqobatbardosh ustunlik yaratadi. So‘nggi yillarda amalga oshirilayotgan islohotlar, jumladan vizasiz rejimlarning kengaytirilishi, investitsiyalarni jalb etish va raqamli texnologiyalardan foydalanish turizm sohasining jadal rivojlanishiga xizmat qilmoqda.

Shu bilan birga, sohada ayrim muammolar ham mavjud bo‘lib, ular infratuzilmaning notekis rivojlanishi, xizmatlar sifatining hududlar bo‘yicha farqlanishi va marketing faoliyatining yetarli darajada emasligi bilan bog‘liq. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun kompleks yondashuv, davlat va xususiy sektor hamkorligini kuchaytirish hamda innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.World Tourism Organization (UNWTO). International Tourism Highlights 2024 Edition. Madrid: UNWTO, 2024.
2.Sharipov A. R. Turizm iqtisodiyoti. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2022. – 256 b.
3.Mirzayev T. M. O‘zbekistonda turizmni rivojlantirish asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021. – 198 b.
4.Kotler P., Bowen J., Makens J. Marketing for Hospitality and Tourism. – Pearson Education, 2019. – 720 p.
5.OECD. Tourism Trends and Policies 2023. Paris: OECD Publishing, 2023.
6.Hall C. M. Tourism: Rethinking the Social Science of Mobility. – Routledge, 2020. – 310 p.
7.World Tourism Organization (UNWTO) rasmiy sayti – https://www.unwto.org
8.World Bank Tourism Data – https://www.worldbank.org
9.Statistika agentligi (O‘zbekiston) – https://www.stat.uz
10.O‘zbekiston Respublikasi Turizm qo‘mitasi – https://www.travel.gov.uz

11.OECD Tourism reports – https://www.oecd.org/cfe/tourism/
12.ResearchGate ilmiy maqolalar bazasi – https://www.researchgate.net